

Zakurraren putza edo
ogei milla ezkutu,
zuk zer nai zenituzke
eskuan estutu?

Eta, asnasia artzeko beta gabe, onela
erantzun zion Artzaiak:

Ekarri itzazu neri
ogei milla ezkutu,
eta zakurraren putza
naizun aña estutu».

* * *

«Batean, Astigarraga'ko guarda zanak
kontatu zidanez, Donostia'n-edo, kuadri-
lla bat ari omen zan:

-Txirrita ohea dek.

-Ez. Artzai Txikia ohea dek.

Ta Astigarraga'ko sagardotegi batean
-Tabla baserrian ain zuzen- egin omen
zuten: bost juez alde batetik eta beste bost
bestetik. Upel banaren gainean jarri si-
llak, eta bertsolariak an exeri. Iruna saio
egin omen zituzten; saio luzeak. Ez bertso
bat edo bi. Ta danak konbentzituta geratu
omen ziran: Artzaia zuzenagoa ta ohea
zala».³

* * *

«Andik denbora-puska batera, Artzai-
-Txikiyak, Asteasura joan da Pello Errota
ta Txirritarekin topo egin omen zuan, ta
bertso au bota omen zien:

Ni oiekin kantuan
jardun izandu naiz,
gaur ez naute tentatzen
lenago bezin maiz;
oiek uzkaltze'ituen
mutikua ni naiz,
berriz e pixkat fiya
gogoz asten banaiz».⁴

* * *

Artzai Txikia bertsolaria bean pic
tzan eta Txirrita goien argintzan ari om
ziran. Eta Txirritak:

Diran bezela esan
biar ditut gauzak,
nola izaten diran
artzaiaren kausak:
eztu ikarātuko
muturreko lotsak,
zer moduz gobernatu
eztaki bildotsak,
aurki negu aldera
ilko dizka otzak.

Eta Artzai-Txikiak erantzuna:

Txirrita, itzegin zak
polleki-polleki,
beirok gero bestela,
demontra polaki!
Bildotsak gobernatzen
artzaiak badaki;
udan esnia eman,
neguan barruti,
nere aziendaren
kezkik ez eduki».⁵

1. Anizeto Kalonje, Oriamendi, Aiete, Donostia.

Jose Maria Salaberria, Aiete, Donostia: 1/4: eiten dituzten kaltiak; 1/5: iru lau aldiz eman zizkatek; 1/6: punta berriyai kortiak; 1/7: ik azind'oiek erretiratu itzik; 2/1: Joxe Manuel, emango'izkizut; 2/5: gauzak au omen sinistekotan; 2/6: bearko dute txoruak; 2/8: diru Txirritak soruak.

Ortiz gainera, lerroak beste era ontara jarriak 1, 2, 5, 6, 3, 4, 7 eta 8.

2. Ermaña, Santiago-mendi, Astigarraga. Pablo Zubiarrain, Ernani-txikia bertsolaria, Ernani:

Gaztiak beti dibertsian bakoitza bere bolaran, neri kasorik ein gabetanik

ez dakit nola joana dan;
besteren bizkar mantendutzia
ori zer gauza ona dan,
errenta ederrak etxeratu'ituk
bart arratseko jordanan?

Ori zer gauza ona litzaken
alkar estimatutzia,
Artzai Txikiyak ez niken uste
ortaz punturik artzia;
ollo erria nai ezik eta
ura ardozko asia,
gauza guzitik izan genduan
nobiyuaren klasia.

aizak, aurriak erakusten dik
nola dantzatu atzia.

Ez nuan kontuan artu beste era au nori jaso nion:
1/2: bakoitzak bere bolaran; 1/7: errenta aundia egin
al zizun; 2/1: ollo erria naikua eta; 2/3: gañera berriz
naikua bazan; 2/4: nobiyazko klasia; 2/7: aurriak
emen erakusten du.

3. Pablo Zubiarrain: Ernani-txikia bertsolaria;
la kantatuz bezela, *Auspoa* 190, 13-14 orrialdeetan.

4. Antonio Zavala: *Alzà'ko bertsolari zaarrak*,
Auspoa 76, 136 orrialdean. Pablo Zubiarrain, Erna-
ni-Txikia bertsolariaren aotik jasoa.

5. Jose Oiarbide, Ereñozu, Ernani.

TXIRRITA BASERRIAN LAU BERTSOLARI

Txirrita baserrian merienda zutela-ta,
ura joan ziran emen aitatzen diran ber-
solariak. Maiera arrimatu, egon eta
egon, eta etzuten ezer ekartzen. Txirrita-
ren asmakizunen bat izango zala pentsatu
zuten, eta orduan kantuari ekin zioten.

Jose Kruz Olloki'k:

Sartu gera Txirrita'ra,
mokadu bana jatera;
jakiyan partez platera,
ez gera gaizki atera.

Orduan Txirritak eskail-burutik:

Aizu, Jose Kruz Olloki,
itzegin zazu poliki;

zuentzat ainbeste jaki
ekarriko dute aurki.

Telleri-Txiki'k:

Txirrita zegon gordia,
inork etzekin ordia;
merienda-zai jendia,
kontu oriyek zer dia?

Pello Zabaleta'k:

Ez gera asi ausardiyan,
gu zai gaude aspaldiyan;
Txirrita berriz tranpiyan,
kazuelaren guardiyan.¹

1. Pello Zabaleta bertsolaria. Errenteri.

zuena ere, kaletik, gure etxetik, aditzen genduen. Arek zuen eztarria, areki

Biok aritzen giñan bertsoan. Aitak janariak egitera bialdu mendira, ta jarri biok sagar baten azpian. Ni ordurako pixka bat asia plazetan Txirritarrekinda, ta malizia geixeago. Baiña arek etorri izugarria zuen. Biok, jo ta fuego, igual ordubeteko saioa. Ta janariak egiteko, ta gero larri, alta errintan asten zanean.

Oso mutil ederra zan nere anai ori. Aitua ta zabala. Bikaiña mutilla.

Gerra etorri zanean, gaixotu egin zan. Eraman da operatu zuten. Ta geiago ondo jarri ez. Esteetan tumor bat-edo omen zekukan.

Ustez kendu zioten kontua, ta mediku batek esan omen zion besteari:

- *¡Qué molestón! Pero ¡qué pena! No se le puede hacer nada.*

Ta berak dana aditu, kontua kentzen ere zaila izango zan gainera ura-ta.

Aita etorri zanean, ala esan omen zion:

- Aita!
- Zer?
- Eraman ni etxera.
- Emen obeto egongo zera.
- Ez, ez. Au ta au aditu diot nik medikuari, ta ni eramanez, il bear det-eta.

Eraman zuten etxera ta an il zan.

Ni mutil koxkorra nintzala, Urumea inguru ortan, ia danak bertsoan aritzen ziran, tabernara joan ezkeru. Afizio izugarria zan. Orduan barrio alala zan gurea. Gabean, goiz aldera arte, sagardotegian kantari. Beste mundu bat, beste sanidade bat, beste gauza bat.

Orain politikara geiago jotzen da, ta baikoitzak bere aldera. Beste tankera bateko mundu-klase bat dator.

Garai artan asko tabernan bertsolari; baiña plazetarako bertakorik etzan. Txirrita, Saiburu, Prantzes-Txikia ta oiek etortzen ziran.

Txirrita ta Prantxesak, txarrean asita, ikaragarriak esaten zizkioten alkarri.

Etzait bertso dana gogoratzen; baiña Prantxesari Txirritak onela bota zion batean:

Aspertuzen e asia nago zure moduko prendaikin, erle gorriak eldu badizu igurtzi zazu mendakin.

Bertsolari onak ziran aiek. la buelta ematen uzten etzuten oietakoak.

Beste bertsolari bat, nik ez nuen ezagutu, baiña ona, Artzai Txikia omen zan.

Batean, Astigarraga'ko guarda zanak

12 KBNTD70#2 BERRA
Pablo Zubizarain
"Eraman Txikia"
Auspas 190

SAGAR DOTEGI

kontatu zidanez, Donostia'n-edo, kuadrilla bat ari omen zan:

- Txirrita ohea dek.

- Ez. Artzaj Txikia ohea dek.

Ta Astigarraga'ko sagardotegi batean egin omen zuten: bost juez alde batetik eta beste bost bestetik. Upel banaren gainean jarri sillak eta bertsolariak an exeri. Iruna saio egin omen zituzten; salo luzeak. Ez bertso bat-edo bi. Ta danak konbentzitura geratu omen ziran: Artzaia zuzenagoa ta ohea zala.

Gero, badakizu, tabernara edo sagardotegira joaten ere asi giñan, ta ari egiten giñan bertsoetan-da an.

Ernani'n bazan orduan, Joxe Goiarro esaten zioten: guarda bat. Ta arek nunbait ere gu bertsoetan aditu ta onela esan zidan:

- Ola ta ola bertso tara joan bear deuzte, Ereñotzu'ko festetan.

Joxe Oiarbide zan bestea; Joxe Tiantua esaten jotena. Ori ere pixka bat aritzen zan, ba.

Ura ta biak izan giñan. Txirrita ta Saiburu ekartzen zituzten orduan, ta aiekin kantatu genduen. Ori izan zan nere lenda-biziko asiera plazetan.

Neronek ez nekien zenbat urte nituen orduan, ta gero orrek esan zidan, Joxe Oiarbide'k:

- Nik onenbeste urte nizkin, ta difirentzi au diagu, ta ik amazapi bear ituken izan.

Orduan asi ta gero batean ta bestean ta bestean... Erruz ibilli nintzan bolara batean. Txirritarekin ere bai. Nerekin ondo itze gin ta ondo aritzen zan, gazteari lagunduz.

Eztarri ona zuen arek. Boza fuertea. Plaza guztian aditzen zan arek kantatzen zuena.

Gero, ordea, gerra etorri zan. Ederki aztu ziran orduan bertsoak. Aztu bear'ko.

Bukatu zanean, berriz ere asi giñan. Mitxelena'rekin ibilli nintzan asko. Zepai'

Donosti'ko *La Perla*'n: Exerita, ezkerretik: Pepe Andoain, Pepito Yantzi, Felix Arantzabal, Mateo Andoain, Zutik, Ilenengo illeran, ezkerretik: Pablo Zubiarriain, Mitxelena, Basarri, Uztaipide, Amasa'ko Garate txistularia. Atzean, ezkerretik: Billabona'ko Sorondo bertsolaria Juanito Atxukarro ta Benantzio Rekalde.